

KONCENTRACE ŘÍZENÍ VEDENÉHO O ZAPLACENÍ SMĚNEČNÉHO NÁROKU

Směnečné rozkazní řízení je zpravidla velmi přísně koncentrováno. Část řízení spočívající ve směnečném rozkazním řízení je zahájena vydáním směnečného platebního rozkazu. V této chvíli však řízení ještě není zkoncentrováno. Počátek koncentrace řízení je časově situován do okamžiku doručení směnečného platebního rozkazu žalovanému. Nepodaří-li se směnečný platební rozkaz žalovanému doručit, specifická koncentrace směnečného rozkazního řízení se neaktivuje.

Směnečné rozkazní je koncentrováno třikrát. Doručením směnečného platebního rozkazu žalovanému vstupuje do hry **specifická rozkazní koncentrace**. Skončením případně nařízeného přípravného jednání nebo prvního námitkového jednání se uplatní **obecná koncentrace řízení**, která je vlastní všem sporným řízením (tuto koncentraci budu dále označovat jako obecnou koncentraci řízení). Při projednání uplatněného směnečného nároku se projeví i **koncentrace některých procesních námitek**. Nejprve se budu zabývat specifickou rozkazní koncentrací, která je pro směnečné rozkazní řízení charakteristická, následně se budu věnovat koncentraci procesních námitek a obecné koncentraci řízení. V závěru kapitoly doplním úvahy o průniku a střetech těchto koncentrací.

Koncentrační princip je uplatňován i v prostém řízení o zaplacení směnečného nároku, nikoli však ve všech výše uvedených podobách. Specifická rozkazní koncentrace se z povahy věci uplatní jen ve směnečném rozkazním řízení. Možnost uplatnit vybrané procesní námítky jen ve vymezené počáteční fázi řízení (koncentrace procesních námitek) je spojena se všemi spornými řízeními. Obecná skutková koncentrace je, jak jsem již zmínil výše, vlastní všem sporným řízením.

Specifická rozkazní koncentrace řízení

Rozkazní koncentrace řízení dramaticky omezuje dobu, během níž má žalovaný možnost vymezit svoji obranu proti uplatněnému směnečnému nároku, na dobu trvání námitkové lhůty. Musím konstatovat, že navození rozkazní koncentrace řízení dochází k zásadnímu zhoršení procesního postavení žalovaného. Délka námitkové lhůty je zákonem stanovena na 15 dní. Přestože byla lhůta k podání námitek postupně prodloužena ze 3 dnů na 8 dní a následně na aktuálních 15 dní, ještě stále tuto lhůtu nepovažuji za dostatečnou. Ustanovení § 175 OSŘ a následně i rozhodovací praxe soudů nastavily tak vysokou laťku na vymezení námitek, že zdaleka ne vždy se žalovaným ve směnečných rozkazních řízeních podaří koncipovat obranu proti uplatněnému směnečnému nároku způsobem, jenž je schopen dostát požadavkům na námítky proti směnečnému platebnímu rozkazu. Vzhledem k faktu, že

- se uplynutím námitkové lhůty uzavírá možnost skutkově vymezit obranu proti uplatněnému směnečnému nároku
- tato obrana musí být zcela konkrétní a úplná,
- nelze námítky po uplynutí lhůty pro jejich podání doplňovat,

je nezbytné námítky považovat za jeden z nejnáročnějších procesních úkonů. Z tohoto důvodu považuji délku lhůty na vymezení námitek (již zmíněných 15ti dnů) za nepřiměřeně krátkou. Obzvláště v porovnání s dvouměsíční lhůtou na podání dovolání a s tříměsíčními lhůtami, jež OSŘ stanoví pro žalobu pro zmatečnost a pro žalobu na obnovu řízení. Námitková lhůta se jeví krátká i s ohledem na fakt, že doba následného projednání námitek zpravidla mnohonásobně překračuje čas, který je žalovanému poskytnut pro vymezení obrany. Je dobré, že námitková lhůta nezamrzla na historických, avšak v aktuálních

poměrech již zcela nepřijatelných třech dnech, přesto však 15 dnů nepovažuji za dostatečnou dobu pro vytvoření námitek s odpovídajícími procesními parametry.

Protože námitková lhůta nemusí k vytvoření námitek stačit a protože po uplynutí námitkové lhůty nelze nedostatečně koncipovanou obranu v podobě námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu dodatečně sanovat podáním nových nebo doplňujících námitek, lze se v řízeních o zaplacení směnečného nároku setkat s případy, kdy se žalovaní neovládnu ubránit proti uplatněnému směnečnému nároku pouze z procesních důvodů, jelikož v námitkové lhůtě nepodají dostatečně kvalifikované a úplné námitky, přičemž v rovině skutkové a hmotněprávní žalovaní důvodnou obranou disponují.

Smysluplně koncipované procesní právo by tak úderný regulační element, kterým je omezení účastníků řízení tvrdit skutkové okolnosti, mělo do řízení vnášet jen ve zvlášť odůvodněných případech a způsobem, jenž v maximální možné míře šetří právo těchto účastníků řízení na spravedlivý proces. Jsem přesvědčen o faktu, že koncentrace směnečného rozkazního řízení nepředstavuje důvodné a opodstatněné omezení možností žalovaného vznést obranu proti uplatněnému směnečnému nároku; neváhám použít ani tak silná slova, že koncentrace směnečného rozkazního řízení má ve své stávající podobě povahu neodůvodněné šikany žalovaného, kterou nelze spojovat s žádným následkem příznivě ovlivňujícím rychlost nebo kvalitu řízení. Jediným důsledkem koncentrace směnečného rozkazního řízení je zásadní vychýlení rovnováhy procesních práv a povinností ve prospěch žalobce, potlačení principu rovnosti zbraní a vydávání věcně neuspokojivých rozhodnutí, která žalovaným ukládají povinnost zaplatit směnečný dluh a nahradit náklady řízení, přestože žalovaný ze směnky buď není zavázán, nebo existuje jiná okolnost, jež žalovanému poskytuje důvodnou obranu proti uplatněnému směnečnému nároku, a to i v situacích, v nichž žalovaný k řízení nepřistupuje zjevně nedbale a není tudíž dán důvod pro navození sankčního procesního následku v podobě kontumace řízení.

???

Vzhledem k faktu, že řízení o zaplacení šeků se téměř nevedou, budu dále popisovat jen směnečné rozkazní řízení, přestože je upraveno společně s rozkazním řízením šekovým; učiním tak z důvodu zjednodušení popisu řízení a formulací, neboť považuji za zbytečné opakovaně zmiňovat šekové rozkazní řízení, které v praxi nenalézá žádné vyjádření v podobě konkrétních sporů.

Podstata a podoba specifické rozkazní koncentrace řízení

Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení je koncentrací skutkovou. Limituje žalovaného ve skutkových přednesech, důkazní návrhy nejsou uplynutím námitkové lhůty nijak omezeny. Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení spočívá v omezení možnosti žalovaného, vůči němuž byl vydán směnečný platební rozkaz, vymezit svoji obranu proti uplatněnému směnečnému nároku. Naznačené omezení se projevuje tak, že možnost žalovaného koncipovat obranu proti uplatněnému směnečnému nároku, se uzavírá v okamžiku uplynutí námitkové lhůty.

Na tomto místě považuji za nezbytné stručně připomenout požadavky na obsah námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. Ustanovení § 175 OSŘ k procesní obraně proti směnečnému platebnímu rozkazu uvádí, že žalovaný v námitkách musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá s tím, že pozdě podané námitky nebo námítka, které neobsahují odůvodnění, soud odmítne. Zákonná úprava se tedy zabývá zejména úplností námitek, když zapovídá možnost jejich následného rozšíření nebo doplnění. Další požadavky na námitky dovozuje doktrína a rozhodovací praxe soudů. Základ stěžejních procesních

úkonů účastníků v řízení před soudem prvního stupně představují skutková tvrzení. Jak uplatněný nárok, tak vznesená námitka musí být založeny na skutkovém přednesu účastníka. Námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu tedy musí být vymezeny skutkovými tvrzeními konstatujícími okolnosti, které zpochybňují existenci uplatněného směnečného nároku nebo nedůvodnost jeho uplatnění. Skutkové vymezení námitky musí být natolik určité a konkrétní, aby nebylo zaměnitelné s jiným skutkem.¹ Řádně vymezenými nejsou takové námitky, které mají povahu jen pouhé kostry, která bude dodatečně obalena vazy, svaly, orgány a jinými tkáněmi v podobě konkrétních skutkových tvrzení tak, aby dodatečně vzniknout funkčnímu tělu řádně koncipované obrany.

Žalovaný má pro vyhotovení námitek k dispozici lhůtu, kterou nelze s ohledem na požadavky kladené na kvalitu vymezení obranu považovat za dostatečnou. Pro hodnocení přiměřenosti délky námitkové lhůty sehrává významnou roli fakt, že kriteria pro řádné vymezení obrany musí být naplněna již v námitkové lhůtě. Skutkové okolnosti, na nichž žalovaný staví svoji obranu, je nezbytné vylíčit tak, aby byly nezaměnitelně odlišeny od případných jiných skutečností. Požadavku na řádný a podrobný skutkový popis rozhodujících skutečností nelze nic vytknout, diskutabilní je však rovina časová. Žaloba musí být dostatečně substancována, požadavku zákona na vylíčení rozhodujících skutkových okolností však žalobce může vyhovět dodatečně do konce lhůty dané žalobci soudem ve výzvě k odstranění vad podání, námitky však takto doplňovat nelze. Mám za to, že tato okolnost navozuje minimálně pochybnost ohledně ústavní konformity řízení. Žalobce si může žalobu promýšlet libovolně dlouho před jejím podáním a následně ji doplnit po výzvě. Žalovaný, jehož procesní role je mnohem složitější, neboť vymezení obrany je počinem mnohem náročnějším, než uplatnění nároku, má k dispozici méně času. Smysluplné důvody pro takto nastavenou nerovnováhu mezi postavením žalobce a žalovaného ve směnečném rozkazním řízení přitom nenalézám. Krátká námitková lhůta a požadavek na precizní vymezení obrany již v průběhu lhůty ženou žalované do kouta, z něhož často nevede východ směrem k řádnému projednání důvodné obrany proti uplatněnému směnečnému nároku.

Doplnění, upřesnění a dotvrzení námitek

Po uplynutí námitkové lhůty nelze vznášet nové námitky. Tento limit nelze při stávající právní úpravě překročit. Mimo diskusi již však zdaleka nestojí otázka možného doplnění námitek. Plně se ztotožňuji s požadavkem, aby byla obrana žalovaného proti uplatněnému směnečnému nároku řádně substancována. Vylíčení rozhodujících skutečností podstatnou náležitostí žaloby, bez níž si nelze představit projednatelnou žalobu. Stejně je to i s námitkami; i ty jsou založeny na popisu rozhodného skutkového děje. Je však otázkou, zda lze považovat za smysluplný požadavek, aby byla obrana proti uplatněnému směnečnému nároku do detailu vymezena již v námitkové lhůtě. Nemyslím, že by byl dán rozumný důvod, pro nějž by dílčí neúplnost námitek nemohla být odstraněna upřesněním nebo doplněním po uplynutí námitkové lhůty stejně, jako je tomu například u žaloby.

Stávající pohled soudů na koncentraci řízení však uvolnění intenzity koncentrace rozkazního řízení doplňováním námitek příliš nakloněn není. Je otázkou, zda pohled soudní praxe na rigiditu rozkazní koncentrace zůstane setrvalý; v horizontu posledních 25ti let nebyl zcela neměnný, takže změny lze zřejmě očekávat i v budoucnu. V první polovině devadesátých let se soudy k požadavkům na prvotní vymezení námitek stavěly vcelku

---

¹ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2003, sp.zn. 5 Cmo 353/2003, v jehož odůvodnění vrchní soud konstatoval, že: „Nelze připustit ..., aby námitky byly tak flexibilní, že by mohly případně umožňovat, aby v průběhu námitkového řízení jim byla podsouvána opakovaně stále nová a zcela odlišná skutková tvrzení.“

benevolentně. Zlom nastal před koncem tisíciletí, kdy soudy se rozhodování o podobě koncentrace směnečného rozkazního řízení významně formalizovalo. Na začátku tisíciletí (přibližně do roku 2007 až 2008 je požadavek ustanovení § 175 OSŘ, aby žalovaný v námitkách uvedl „vše, co namítá“ stal zcela nepřekročitelným, když v této době soudy nepřipouštěly možnost k podaným námitkám doplnit byť jediné slovo. Kormidlo zpět k racionálnímu pohledu na míru rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení otočil Nejvyšší soud ČR, jenž v rozhodnutí sp.zn. 29 Cdo 2270/2007 výslovně připustil možnost upřesnění námitek.² V rozhodnutí 29 Cdo 4711/2008 ze dne 29. září 2010 Nejvyšší soud ČR otevřel možnost pro dodatečné tvrzení takových skutkových okolností, které nevymezují obranu jako takovou, ale které podporují důvodnost ve lhůtě řádně vymezené obrany.³

Rozhodovací praxe soudů dospěla k postoji, že již podané námitky lze doplnit, nikoli však do té míry, že by tímto doplněním byla uplatněna nová obrana, které nebyla vymezena již v námitkách. Nejvyšší soud ČR připustil takové doplnění námitek, které buď upřesňuje již dříve skutkově vymezenou obranu (rozhodnutí 29 Cdo 2270/2007) o podrobnosti, nebo o okolnosti podporující důvodnou vymezenou obranu (rozhodnutí 29 Cdo 4711/2008). Stávající rozhodovací praxe Nejvyšší soud ČR tedy činí přípustnou procesní aktivitu žalovaného, která vymezuje obranu uplatněnou v námitkách cestou doplnění podrobností cestou upřesnění námitek, relevanci pak přiznává i tvrzení zcela nových skutkových okolností, ty však nemohou směřovat k vymezení obrany, ale pouze k argumentační podpoře obrany již řádně skutkově předložené.

Je-li možnost doplnění námitek limitována zákazem uplatnit novou obranu, jeví se mi jako nejpříhodnější označení procesu přípustného doplnění námitek rozhodovací praxí soudů rovněž používaný pojem dotvrzení námitek; uvedené označení favorizují z toho důvodu, že dobře charakterizuje podstatu doplnění námitek, jímž žalovaný dovymezuje obranu již tvrzenou. Dotvrzením je třeba rozumět takové rozšíření skutkových tvrzení vymezujících námitky, které nepřekračuje mez představující zákaz přípuštění těch nových tvrzení, kterými by byla přímo nebo uplatněna nová dosud neuvedená obrana.

Za dotvrzení a upřesnění námitek v režimu přípustného rozšíření stávající platformy vymezené obrany považují uvedení takových skutkových tvrzení, které jen přidávají podrobnosti k obraně ve své podstatě již úplně koncipované nebo v nikoli zásadní rovině doplňují vymezení podstaty obrany, pokud se tímto doplněním z původní námitky se nestává námitka jiná. Za důležitý považují limit v podobě projednatelnosti doplňované námitky a ve způsobilosti podané námitky vést ke zpochybnění uplatněného nároku. K dotvrzení či upřesnění je tedy způsobilá jen řádně vymezená námitka, jejíž věcná podstata neznemožňuje zrušení vydaného směnečného platebního rozkazu.

Za hranici stávající úpravy jde takové doplnění námitek, které spočívá v uplatnění nové námitky nebo v uvedení nových skutkových tvrzení, jež doplňují již podanou námitku

---

² V odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, sp.zn. 29 Cdo 2270/2007 je konstatováno, že pokud žalovaná námitku zaplacení dluhu po uplynutí námitkové lhůty konkretizovala tvrzením, jímž sdělila datum a způsob platby a konkrétní částku, již uhradila, nejde z pohledu ustanovení § 175 OSŘ o novou a tudíž opožděnou námitku (pozn. odůvodnění rozhodnutí není citováno doslovně).

³ Možnosti postlhůtního doplnění obrany proti směnečnému platebnímu rozkazu charakterizuje rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 4711/2008 ze dne 29. září 2010, jež v právní větě uvádí: „V důsledku zásady koncentrace řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu žalovaný nemůže po uplynutí lhůty k podání námitek uplatňovat takovou obranu, která nebyla uvedena již v námitkách.

Nic však žalovanému nebrání v tom, aby i v této fázi řízení uváděl nové skutečnosti, jež mohou mít podle jeho názoru význam pro posouzení důvodnosti obrany, kterou v námitkách již řádně uplatnil. Pokud takové skutečnosti směřují jen k doplnění dříve uplatněné námitky, pak je nelze považovat za námitky nové – opožděné, k nimž by již soud nesměl přihlížet.“

tak, že tuto kvalitativně mění (modifikují podstatu námitky nebo námitku neobsahující potřebné odůvodnění doplní o tvrzení, v jejichž důsledku se námitka stane řádně skutkově vymezenou).

Za nepřijatelné považuji doplnění skutkových tvrzení, které novou dosud neuplatněnou obranu. Aprobovat nelze ani dodatečně dotvoření obrany, která sice uplatněna byla, která však z věcného nebo procesního hlediska nemohla vést ke zrušení směnečného platebního rozkazu.

Připustit tedy nelze zohlednění dodatečných tvrzení, která:

- od základu vymezují novou námitku,
- námitku mění v námitku jinou,
- vymezení obrany doplňují způsobem měnícím věcnou podstatu námitky,
- námitce poskytují nový zásadní obsah nebo novou kvalitu,
- směřují k sanaci původního nedostatečného vymezení obrany, v důsledku čehož by se z námitky neprojednatelné měla stát námitka způsobilá k projednání.

Výjimky z uplatnění koncentračního principu

Přestože je specifická rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení nejtvrději koncentrací, s níž se lze v civilním řízení setkat, a přestože zákon výslovně nekonstatuje žádné prolomení pravidla znemožňujícího podat nové námitky nebo doplnit námitky stávající po uplynutí námitkové lhůty, soudní praxe jistě výjimky z uplatnění koncentračního principu v rámci specifické rozkazní koncentrace vytvořila.

Tyto výjimky rozkazní koncentraci prolamují ve dvou rovinách:

- rozkazní koncentrace se neuplatní ve vztahu ke všem námitkám (ke všem druhům obrany),
- rozkazní koncentraci není namístě uplatnit za všech okolností.

Námitky vymykající se rozkazní koncentraci

Koncentrace řízení zakotvená ustanovením § 175 OSŘ se neuplatňuje vůči všem námitkám. Rozhodovací praxe soudů dovodila, že směnečné rozkazní není uplynutím námitkové lhůty uzavřeno pro podání:

- některých procesních námitek a
- nesamostatných námitek.

Koncentrace řízení a procesní námitky

Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení je ve své podstatě koncentrací skutkovou, je tudíž namístě ji uplatňovat jen vůči skutkovému vymezení obrany proti uplatněnému nároku, nikoli vůči námitkám procesního charakteru. Rozhodovací praxe soudů z dopadů rozkazní koncentrace vyjímá jen některé námitky nedostatku procesních podmínek.⁴ **qqq možná DOPL** Mám zato, že by rozkazní koncentrace neměla být uplatňována vůči žádné z procesních námitek.

---

⁴ Uvedené vynětí námitek nedostatku procesních podmínek vyplývá například z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 20/2000 ze dne 14.3.2000, jehož právní věta zní: „Námitka, že bylo porušeno ustanovení § 155 odst. 2 písm. a) o.s.ř., nepředstavuje námitku nedostatku podmínky řízení, a proto se na ni vztahuje ve směnečném řízení zásada koncentrace řízení.“ Nepřímé konstatování o nepoužití koncentračního principu vůči námitkám nedostatku procesních podmínek (podmínek řízení) je doplněno explicitním konstatováním obsaženým v odůvodnění rozhodnutí, z něhož vyjímám následující pasáž: „Takovými námitkami jsou pouze

?? Rovněž rozhodovací praxe pak z popsaného režimu námitek nespadaících pod režim koncentrace vyňala námitku nedostatku místní nepříslušnosti soudu.⁵ - zjistit

Vynětí procesních námitek z rozkazní koncentrace se jeví jako správné řešení i z toho důvodu, že některé z předmětných procesních námitek jsou koncentrovány v rámci režimu koncentrace procesních námitek (podjatost, místní nepříslušnost, nedostatek pravomoci způsobený rozhodčí smlouvou nebo doložkou).⁶

Koncentrace řízení a nesamostatné námitky

Nesamostatnými jsou námitky, které nemají povahu obrany věcně zpochybňující uplatněný směnečný nárok. Nesamostatné námitky neatakují existenci uplatněného směnečného nároku nebo důvodnost uplatnění tohoto nároku, nemají tudíž potenciál přinést samostatně bez uplatnění další námitky zrušení směnečného platebního rozkazu. Nesamostatné námitky považuji za klíč, který žalovanému otevírá dveře k uplatnění některé relativní námitky. Prostřednictvím úspěšného uplatnění některé z nesamostatných námitek získávají žalovaní možnost bránit se například některou z kauzálních námitek (např. námitkou neexistence směnkou zajištěné pohledávky nebo námitkou neuplatnitelnosti této pohledávky) nebo námitky excesivního vyplnění blankosměnky, a to v situacích, v nichž obrana relativní námitkou žalovanému směnečnému dlužníkovi neschází.

Mezi nesamostatné námitky řadím tyto:

- námitku vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky,
- námitku zlé víry při nabývání směnky,
- námitku hrubé nedbalosti při nabývání směnky,
- námitka podindosace směnky,
- námitka cesse směnečné pohledávky a
- námitka zastřené prokuraindosace směnky (indosace směnky „na oko“).

Zákon oporu pro vynětí nesamostatných námitek z rozkazní koncentrace řízení neposkytuje. Rozhodovací praxe soudů výslovně dovodila vynětí jen jedné z nesamostatných námitek z rozkazní koncentrace řízení; VS v Praze dovodil v rozsudku 5 Cmo 497/98, že koncentrační princip nelze uplatnit vůči námitce vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky.⁷ Soud v uvedeném rozhodnutí vynětí této námitky z uplatnění koncentračního principu odůvodnil tak, že nejde o samostatnou námitku, ale jen o skutečnost, která – je-li prokázána – umožňuje úspěšně uplatnit jiné námitky. S tímto závěrem se plně ztotožňuji. Vzhledem k důvodu, pro který soud námitku vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky z koncentrace řízení vyloučil, považuji za vhodné popsané narušení koncentrace řízení zevšeobecnit a uplatnit je vůči všem nesamostatným námitkám, neboť všechny tyto námitky naplňují kritérium, které pro vynětí z rozkazní koncentrace řízení konstatovalo předmětné rozhodnutí, neboť podstatu všech nesamostatných námitek představuje právě fakt, že žalovanému „pouze“ umožňují uplatnit

---

námitky, které poukazují na nedostatky, pro které, jestliže je soud v řízení shledá a nedojde-li k jejich odstranění, nemůže ve věci rozhodnout. Takovými námitkami jsou např. námitka nedostatku pravomoci soudu, námitka jeho věcné nepříslušnosti, námitka rei iudicatae, námitka litispence, námitka nedostatku způsobilosti být účastníkem řízení, apod.“

⁵ S rozhodovací praxí soudů, v jejímž rámci není ve vztahu k námitce místní nepříslušnosti uplatňován koncentrační princip jsem se seznámil v rámci svojí advokátní praxe; nepodařilo se mi najít žádné publikované rozhodnutí, jímž by bylo možné tuto informaci podpořit.

⁶ Koncentraci procesních námitek se budu věnovat dále v textu v pasáži, jež bude zaměřena na tuto problematiku.

⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12.1.1999, sp.zn. 5 Cmo 497/98.

jinou námitku. Tvrdím tedy, že by z pohledu podřízení či nepodřízení koncentračnímu principu měly mít shodný režim všechny nesamostatné námitky.

Vědomé jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky a zlá víra nebo hrubá nedbalost při nabývání směnky

K námitce vědomého jednání věřitele na škodu dlužníka při nabývání směnky mají z nesamostatných námitek nejbližší námitka zlé víry při nabývání směnky a námitka hrubé nedbalosti při nabývání směnky. Tyto námitky mají stejnou právní podstatu – jsou založeny na nedostatku dobré víry při nabývání směnky.

Námitka vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky spočívá v úmyslu věřitele poškodit nabytím dlužníka. Úspěšné uplatnění této námitky dlužníkovi otevírá cestu ke kauzální námitce. Námitka zlé víry při nabývání směnky spočívá v povědomosti nabyvatele směnky o excesu při vyplnění blankosměnky. Podstatu námitky hrubé nedbalosti při nabývání směnky představuje neprověření souladu vyplnění blankosměnky s vyplňovacím právem v situace, kdy nabyvatel směnky měl s ohledem na okolnosti nabytí směnky měl způsob vyplnění blankosměnky prověřit a neučinil tak. Úspěšné uplatnění námitky zlé víry při nabývání směnky a námitky hrubé nedbalosti při nabývání směnky dlužníkovi otevírá cestu k excesivnímu vyplnění blankosměnky.

Smyslem uplatnění všech těchto tří námitek je dosáhnout uplatnění výjimky z abstrakčního účinku indosamentu, jak jsou konstatovány v ustanovení čl. I. § 10 ZSŠ (námitka zlé víry nebo hrubé nedbalosti při nabývání směnky) a v ustanovení čl. I. § 17 ZSŠ (námitky vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky), tedy otevřít dlužníkovi cestu pro uplatnění relativních námitek. Námitky zlé víry nebo hrubé nedbalosti při nabývání směnky jsou tedy námitkami, které mají s námitkou vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky tolik společných rysů (zejména právní podstatu a účel uplatnění), že považují za nemyslitelné, aby kterákoli z nich měla z pohledu uplatnění koncentračního principu jiný režim. Námitky zlé víry nebo hrubé nedbalosti při nabývání směnky je tudíž nezbytné považovat taktéž za námitky, které nepodléhají koncentraci řízení.

Cesse směnky a podindosace směnky

Námitky cesse směnky a podindosace směnky jsou typickými nesamostatnými námitkami. Jediným smyslem jejich uplatnění v řízení je udržet pro žalovaného směnečného dlužníka ve hře možnost uplatnit relativní námitky (zejména námitky kauzální a námitku excesivního vyplnění blankosměnky). Podstata těchto námitek je odlišná od námitky vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky, shodnými jsou však smysl a důsledky jejich uplatnění. Námitka vědomého jednání na škodu dlužníka při nabývání směnky je založena na nedostatku dobré víry věřitele při nabývání směnky, námitky cesse směnky a podindosace směnky jsou založeny na faktu, že žalobce směnku nabyl způsobem, který mu neposkytuje imunitu vůči uplatnění relativních nátek.

Všechny uvedené námitky jsou však uplatňovány proto, aby si žalobce jejich tvrzením a prokázáním otevřel cestu k možnosti bránit se relativními námitkami.

Zastřená prokuraindosace směnky

Velmi podobná jako u námitek cesse směnky a podindosace směnky je situace u námitky indosace směnky na oko (námitka zastřené prokuraindosace). Tato simulovaná indosace (zastřená prokuraindosace) je založena na tvrzení, že žalobce směnku reálně nenabyl, ale ve skutečnosti má postavení prokuraindosatáře, tedy osoby vykonávající práva

ze směnky s tím, že skutečným majitelem směnky zůstal (byť skrytě) indosant (předchozí směnečný věřitel). Protože osobou, která má směnečný peníz nebo jeho podstatnou část inkasovat předchozí majitel směnky, lze vůči novému „věřiteli“ uplatnit stejné námitky, jako vůči indosantovi (převodci).

Uplatnitelnost koncentračního principu ve specifických situacích

Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení je nástrojem sloužícím k regulaci průběhu řízení, jemuž se svou tvrdostí nevyrovná žádná další skutková koncentrace. OSŘ totiž při uplatnění koncentračního principu vtaženého do směnečného rozkazního řízení rozkazní koncentrací, nepamatuje na žádné výjimky.

Zatímco všechny ostatní skutkové koncentrace uplatňované ve sporném řízení reflektují zvláštní situace, v nichž je tvrdost uplatnění koncentračního principu nezbytné zmírnit, rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení tvrdost možných dopadů na žalovaného programově prosazuje. U ostatních skutkových koncentrací jsou výjimky z jejich uplatnění běžným jevem.

V rámci neúplné apelace je koncentrační princip potlačen celkem v devíti situacích. Skutková tvrzení nebo důkazní návrhy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, lze v odvolacím řízení (v případě projednání odvolání proti meritornímu rozhodnutí) zohlednit, jestliže:

- se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu;
- jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci;
- jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně;
- jimi má být neneseno břemeno tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní břemeno, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3;
- e) odvolatel nebyl řádně poučen o neúplné apelaci;
- f) se jedná o tzv. novoty (nastaly nebo vznikly po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně).

Obecná skutková koncentrace se ze zákona a na základě judikatury neuplatní v nejméně pěti situacích. Z uvedeného pravidla limitujícího možnost tvrdit skutečnosti a označit důkazní prostředky na konec přípravného jednání, prvního jednání ve věci nebo lhůty, jež byla účastníkům k tvrzení a označení dána, platí několik výjimek. K později tvrzeným skutečnostem nebo označeným důkazním prostředkům lze přihlídnout:

- má-li jimi být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků,

- jestliže je účastník řízení nemohl bez své viny včas (před navozením koncentrace) uvést,
- pokud je účastník tvrdil anebo označil poté, co byl některý z účastníků vyzván k doplnění tvrzení podle § 118a OSŘ,
- účastník řízení nebyl o navození koncentrace řádně poučen,
- jedná se o tzv. novoty (nastaly až po jednání, jehož uskutečněním bylo řízení zkoncentrováno).

(AL načíst odpovídající pasáž – výčet výjimek z článku – koncentrací řízení do slepé uličky **V ČLÁNKU VÝČET VÝJIMEK NENÍ** – proč jsem je tedy v článku našel?). Obecná skutková koncentrace situace, v nichž není namíste koncentrační princip uplatnit, nezohledňuje dostatečně, přesto však konstrukce právního režimu této koncentrace s výjimkami počítá.

Zákonná úprava rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení s výjimkami nepočítá. Koncentrace uplatňovaná bez ohledu na specifika vývoje sporu je příliš rigidní a neumožňuje spravedlivé vedení řízení. Chybou je, že rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení nepřipouští reakci na následné počínání žalobce (například na převod směnky uskutečněný po uplynutí námitkové lhůty) nebo na pochybení soudu při jejím navození.

Rozkazní koncentrace řízení a nesplnění předpokladů pro vydání směnečného platebního rozkazu

Jednou ze specifických situací, v níž je třeba zvažovat, zda je uplatnění koncentračního principu udržitelným, je vydání směnečného platebního rozkazu v situaci, kdy pro jeho vydání nebyly splněny zákonné předpoklady.

Považuji za nepřijatelné, aby rozkazní koncentrace řízení byla uplatněna v situaci, kdy byl vydán směnečný platební rozkaz chybně v situaci, v níž nebyly naplněny předpoklady pro vyřízení věci ve směnečném rozkazním řízení. Ukáže-li se dodatečně v námitkovém řízení, že soud vydal směnečný platební rozkaz, aniž žalobce předložil originál směnky (ustanovení § 175 OSŘ požaduje prvopis – tomuto požadavku plně vyhoví a nejlépe odpovídá originál směnky), nelze v situaci, kdy žalovaný originál směnky dodatečně doloží, z uvedeného důvodu směnečný platební rozkaz zrušit. Směnečný platební rozkaz lze totiž zrušit jen rozsudkem, který má povahu meritorního rozhodnutí. Pokud by tedy byl směnečný platební rozkaz zrušen jen z toho důvodu, že pro jeho vydání nebyly splněny předpoklady, vyústilo by řízení v důsledku pochybení soudu v meritorní neúspěch žalobce, jenž zakládá překážku věci rozhodnuté.

Není však ani namíste, aby žalobce, který nesplnil předpoklady pro vydání směnečného platebního rozkazu, požíval výhody zkoncentrovaného směnečného rozkazního řízení. Jediným korektním procesním postupem v popsané situaci (soud vydal směnečný platební rozkaz, aniž byly pro jeho vydání splněny předpoklady) je neuplatnění koncentračního principu a otevření možnosti pro žalovaného vymezit novou obranu i po uplynutí námitkové lhůty.

Koncentrace směnečného rozkazního řízení a právo na spravedlivý proces

Jsem přesvědčen o faktu, že rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení nerespektuje právo žalovaného na spravedlivý proces, neboť žalovanému nedůvodně a samoučelně zužuje prostor pro skutkové vymezení obrany. Podrobnější argumentaci vysvětlující můj postoj k ústavní nonkonformitě směnečného rozkazního řízení jsem zařadil do samostatné kapitoly věnované právě otázce respektování práva na spravedlivý proces ve směnečném rozkazním řízení.

Koncentrace směnečného rozkazního řízení a věcně uspokojivé rozhodnutí

Cílem civilního řízení je ochrana porušených nebo ohrožených subjektivních práv. Aby řízení skutečně směřovalo k ochraně práv účastníků řízení, musí být jednou z jeho hlavních priorit soulad skutkového základu rozhodnutí, kterým jest zjištěný skutkový stav, se skutečným skutkovým stavem. Maximální možný soulad zjištěného skutkového stavu a skutečného skutkového stavu má svoje pojmenování – věcně uspokojivé rozhodnutí. Věcně uspokojivým je takové rozhodnutí, které v co nejvyšším možném rozsahu odpovídá skutečnému skutkovému stavu.

Požadavek, aby rozhodování vycházelo z co nejpřesněji zjištěného skutkovém stavu, však není jedinou prioritou civilního řízení. Rozhodování soudů musí být nejen věcně správné, ale také dostatečně rychlé. Pozdě vydané věcně správné rozhodnutí může mít stejné negativní dopady jako včasné nesprávné rozhodnutí. Dobře koncipovaného řízení by v případě bezchybného postupu soudu mělo vyústit ve věcně uspokojivé rozhodnutí vydané v přiměřené lhůtě.

Legitimní smysl a účel koncentrace řízení

Věcná uspokojivost rozhodnutí a rychlý průběh řízení jsou faktory, jejichž dosažení vyžaduje upřednostnění jiných priorit a nastavení jiných procedurálních pravidel. Co nejúplnější zjištění skutkového stavu vyžaduje dostatečný prostor pro označení skutkových okolností a důkazů. Naopak rychlé řízení je založeno na přiměřených omezeních účastníků při jejich procesní iniciativě v podobě vymezení skutkové platformy uplatněného nároku nebo vznesené obrany a v předložení důkazních návrhů. Má-li být výsledkem rychlého řízení věcně uspokojivé řízení, musí být faktory omezující skutkové přednesy účastníků a jejich důkazní návrhy vysoce promyšlené tak, aby eliminovaly zbytečné průtahy v řízení, aby však účastníky řízení neomezovaly nad přípustnou mez. Koncentrace řízení je typickým příkladem prosazení urychlujících faktorů na úkor úplného zjištění skutkového stavu.

Uplatnění koncentračního principu v řízení má natolik zásadní dopady na proces řádného zjišťování skutkového stavu (tedy i na výsledek tohoto procesu), že je nezbytné považovat za vysoce legitimní požadavek, aby bylo řízení koncentrováno jen ze zvlášť závažných důvodů. Vyjadřuji tímto přesvědčení, že zavedení stopstavu pro tvrzení skutkových okolností a označení důkazů lze ospravedlnit jen zavedením opatření, jež eliminují takové procesní aktivity žalovaného, které mají za následek průtahy v řízení.

Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení a průtahy v řízení

Jak jsem uvedl výše, lze za jediný akceptovatelný důvod pro uplatňování koncentračního principu v řízení, jež účastníka blokuje v jeho možnosti ovlivňovat výsledek řízení prostřednictvím skutkových přednesů, představuje vytvoření překážek pro účelové oddalování ukončení řízení v podobě vydání meritorního rozhodnutí.

Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení, která žalovanému znemožňuje tvrdit skutkové okolnosti, na nichž zakládá obranu proti uplatněnému směnečnému nároku,

však žádným průtahům v řízení nezabraňuje. Poté, co soud vydá a doručí směnečný platební rozkaz, je prostor žalovaného koncipovat obranu proti uplatněnému směnečnému nároku omezen na 15 dní. Pokud žalovaný proti směnečnému platebnímu rozkazu podá námitky, nařídí soud k projednání námitek jednání. Časový odstup projednání námitek od uplynutí námitkové lhůty mnohonásobně překračuje délku námitkové lhůty. Námitky jsou zpravidla projednávány až několik měsíců po uplynutí námitkové lhůty; zdaleka ne výjimečně je projednání námitek zahájeno až několik let po jejich podání. Za tohoto stavu nemá rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení žádný akceptovatelný urychlující efekt.

Zmiňuji-li akceptovatelný urychlující efekt, rozumím tímto pojmem takový mechanismus zkrácení doby řízení, který odstraňuje průtahy v řízení, který však účastníkům řízení neznemožňuje řádně uplatnit skutková tvrzení a označit důkazy. Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení mnohá řízení urychlí – nikoli však tak, že by v jejím důsledky byly odstraněny průtahy v řízení, ale tak, že si žalovaní v námitkové lhůtě nestihnou vymezit obranu proti uplatněnému směnečnému nároku a jejich námitky se tudíž vůbec neprojednávají. Žalovaným je sice v těchto případech upřena možnost bránit se proti uplatněnému směnečnému nároku věcně důvodnou obranou, řízení však není „zbytečně zdržováno“ námitkovým jednáním, takže je o poznání rychlejší. Popsaný mechanismus urychlení směnečného rozkazního řízení však není žádoucí, neboť hrubě nerespektuje základní požadavek na civilní řízení, kterým jest vydání věcně uspokojivého rozhodnutí.

Rozkazní koncentraci směnečného rozkazního řízení by bylo možné (po přiměřené úpravě) považovat za legitimní nástroj urychlení řízení, pokud by námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu byly projednány ve lhůtě, která se řádově neodlišuje od námitkové lhůty. Pokud by soud projednal námitky například do 30ti dnů po podání námitek, potom uzavření řízení pro vymezení obrany v okamžiku uplynutí námitkové lhůty mělo logiku a uplatnění koncentračního principu ve směnečném rozkazním řízení by mělo povahu procesního nástroje urychlujícího řízení.

Jestliže však žalovaný přichází o možnost vymezit obranu proti uplatněnému směnečnému nároku v okamžiku uplynutí 15ti denní námitkové lhůty a tato obrana je následně projednávána s odstupem několik měsíců nebo let, není koncentrace směnečného rozkazního řízení nástrojem sloužícím k urychlení řízení, ale jen samoučelným omezením nedůvodně krátcím žalovaného na jeho procesní právu tvrdit na obranu proti uplatněnému nároku skutkové okolnosti, které nemá žádné pozitivní dopady na kvalitu řízení.

Jak jsem již uvedl výše, rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení sice zcela nepochybně zkracuje dobu trvání některých řízení, nečiní tak ovšem způsobem, který by bylo možné chválit. Zkrácení některých směnečných rozkazních řízení není založeno odstranění průtahů v řízení, ale nemezení možnosti projednat důvodnou obranu žalovaných, kteří v námitkové lhůtě nezvládnou podat námitky, které jsou způsobilé přinést těmto účastníkům řízení úspěch proti nedůvodně uplatněnému směnečnému nároku. V praxi se lze setkat s nezanedbatelným počtem směnečných rozkazních řízení, v nichž žalovaní mají skutkový, hmotněprávní i důkazní potenciál v řízení uspět, v nichž jsou však neúspěšní z toho důvodu, že nezvládnou vymezit v námitkové lhůtě obranu proti uplatněnému směnečnému nároku tak kvalifikovaně, aby jim tato obrana umožnila v řízení uspět; tato řízení často končí odmítnutím námitek nebo rozsudkem ponechávajícím v platnosti vydaný směnečný platební rozkaz s tím, že žalovaný sice disponoval důvodnou obranou, nepopsal ji však v odpovídající podobě v námitkách. Jsou-li mnohá řízení skončena rychle, ovšem nikoli z důvodu důvodného uplatnění nároku, ale v důsledku uplatnění procesní překážky ubránit se proti

vydanému směnečnému platebnímu rozkazu, nelze tento stav považovat za úspěch kvalitní procesní úpravy, nýbrž za selhání právní regulace.

Nastavení korektní koncepce řízení je vždy nalezením kompromisu mezi požadavky na vydání věcně uspokojivého rozhodnutí a na vydání tohoto rozhodnutí v přiměřené lhůtě. Kvalifikovaně a spravedlivě uchopenou formalizaci řízení tedy lze ospravedlnit tím, že bude mít za následek urychlení řízení. Koncentraci řízení postrádající výsledek spočívající v odstranění průtahů v řízení je třeba považovat za samoučelný nepřijatelný zásah do korektního uspořádání procesních práv účastníků řízení. Pokud koncentraci směnečného řízení nelze považovat za nástroj efektivně bránící účelovému prodlužování řízení, jedná se o neodůvodněnou persekuci žalovaného, jež v kultivovaném civilním procesním právu nemá právo na existenci.

Specifická rozkazní koncentrace řízení a hmotné směnečné právo.

Rozkazní koncentrace směnečného řízení bývá považována za nezbytný prvek procesní úpravy soudního vymáhání směnečných nároků. Ohledně uplatňování směnek v soudním řízení je hluboce zakořeněna představa, že řízení o zaplacení směnečného nároku musí být s ohledem na podstatu směnečného vztahu koncipováno tak, aby žalobce zvýhodňovalo na úkor žalovaného. Tento postoj je výrazem hlubokého nepochopení podstaty hmotného směnečného práva a a odůvodněného požadavku směnečného dlužníka, jenž se nachází v nevýhodné hmotněprávní situaci, na spravedlivý proces.

Striktní koncentrace směnečného rozkazního řízení vůči žalovanému není v žádném případě nezbytným průmětem hmotněprávního uspořádání směnečného vztahu do procesní roviny. Z povahy směnečného vztahu ani v nejmenším nevyplývá potřeba jakkoli vychylovat rovnováhu procesního postavení žalobce a žalovaného v neprospěch žalovaného.

Směnečné právo je odnepaměti koncipováno jako právo věřitelské. V právní úpravě směnečných vztahů lze identifikovat hned několik významných specifíků, které zdaleka nezanedbatelně zvýhodňují věřitele na úkor dlužníka. Mezi nejvýznamnější faktory zvýhodňující směnečného věřitele na úkor směnečného dlužníka patří:

- a) abstraktní povaha směnečné pohledávky,
- b) originární nabývání směnky indosací nebo jiným směnečným převodem,
- c) zhoršení postavení směnečného dlužníka převodem směnky indosací.

ad a) abstraktní povaha směnečné pohledávky

Pohledávka vtělená do směnky je pohledávkou abstraktní; věřitele tudíž při jejím uplatnění nezatěžuje břemeno tvrdit a prokazovat kauzu. Abstraktní povaha směnečné pohledávky se přirozeně promítá do výhodnějšího postavení směnečného věřitele v řízení o zaplacení směnečného nároku, neboť ovlivňuje rozložení důkazního břemene v neprospěch žalovaného.

ad b) originární nabytí směnky indosací nebo jiným směnečným převodem

Je-li směnka převedena některým ze směnečných způsobů (indosací, blankotradicí nebo převodním vyplněním blankoindosamentu) nabývá věřitel originárně práva ze směnky, v důsledku čehož obsah směnečné pohledávky věřitele nabytí směnky některým ze směnečných způsobů není odvozen z právního postavení převodce směnky, ale ze směnky samotné. Směnku tak lze směnečným převodem nabýt od nevlastníka, směnečný věřitel nabytí směnky není zatížen právními závadami, které nevyplývají z obsahu směnky. Významným projevem originality nabytí směnky je i povinnost směnečného dlužníka zaplatit

podruhé, pokud úhradu směnečného dluhu realizoval v prospěch osoby, která není směnkou legitimována jako směnečný věřitel.

ad c) eliminace relativních námitek převodem směnky indosací nebo jiným směnečným způsobem

Zásadní nerovnováhu ve směnečném vztahu navozuje převod směnky indosací, blankotradicí nebo převodním vyplněním blankoindosamentu. Indosace (nebo jiný směnečný převod) směnky v situaci, kdy nový majitel směnku nabyt v dobré víře, směnečným dlužníkům značně komplikuje možnost bránit se relativními námitkami (například námitkami kauzálními nebo námitkou excesivního vyplnění blankosměnky), zdaleka ne výjimečně pak směnečný převod směnky dlužníkovi cestu k uplatnění obrany založené na relativních námitkách zcela uzavírá.

Jsem přesvědčen o faktu, že směneční dlužníci jsou ve vztahu ke směnečnému věřiteli v dostatečně nevýhodném pozici již v rámci uspořádání směnečného vztahu. Nevýhodné postavení směnečného dlužníka ve směnečném vztahu se, jak jsem již uvedl výše, přirozeně promítá i v rovině rozložení procesních břemen (břemene tvrzení a důkazního břemene). Popsanou nerovnováhu ve směnečném vztahu, která směnečného dlužníka činí mnohem zranitelnějšího než dlužníka vystupujícího v občanskoprávním nebo v obchodněprávním vztahu, není vhodné doplňovat samoučelnými procesními hendikepy, které směnečnému dlužníkovi komplikují nebo dokonce berou možnost bránit se proti nedůvodnému uplatnění směnky.

Potřeba zvýhodňovat žalobce v řízení o zaplacení směnečného nároku specifickou koncentrací řízení tedy nevyplývá ani z hmotného směnečného práva.

Pohled do zahraničí

Poměrně často se lze setkat s názorem, že pokud by směnečné rozkazní řízení nebylo přísně koncentrováno, nebyly by směnky směnkami. K tomuto názoru nemohu než uvést, že apologetiky specifické koncentrace směnečného rozkazního řízení, kteří nezbytnost koncentrovat řízení dovozují z povahy směnečného práva, vyvádí z omylu pohled do zahraničních procesních úprav.

V důsledku sjednocení směnečného práva Vzhledem k faktu, že se na směnečněprávní konferenci uskutečněné v roce 1930 v Ženevě podařilo přijmout Jednotný směnečný zákon, který se obsahově promítl do právních úprav celé kontinentální části Evropy, části Jižní Ameriky a Asie, lze směnečné právo považovat z pohledu používání a uplatňování smenek v kontinentální Evropě za v podstatě sjednocené. Specifická koncentrace řízení, v jehož rámci je uplatňován směnečný nárok, se v Evropě uplatňuje jen výjimečně. Využití specifické koncentrace směnečného rozkazního řízení jako nástroje regulace řízení o zaplacení směnečného nároku má povahu pozůstatku právní úpravy směnečného rozkazního řízení, jenž se dochoval z rakouského civilního řádu soudního z. č. 113/1895 u nás, na Slovensku a v Rakousku. Slovenská úprava je téměř totožná s úpravou naší, rakouská se od naší úpravy také příliš neliší.

Specifická koncentrace řízení, v nichž je uplatňován směnečný nárok, není vlastní procesním úpravám Spolkové republiky Německo, Francie, Švédského království, Belgického

království, Maltské republiky, Ruské federace, Lotyšské republiky a Španělského království.⁸ Není mi známo, že by se s výjimkou zmíněných tří států (ČR, SR a Rakousko) projevovала specifická koncentrace daná pro řízení, v nichž je uplatňován směnečný nárok, ani kdekoli jinde v Evropě.

Vysokou vypovídací hodnotu má fakt, že se bez specifické koncentrace řízení výrazně omezující žalovaného v možnosti vymezit svoji obranu obejde německý ZPO⁹ Německo je přitom tradiční baštou využívání směnek, a to jak v minulosti i v současnosti. Německé procesní právo využívá dvě specifická směnečná řízení (Wechselprozess) a listinné, směnečné a šekové upomínací řízení (Urkunden-, Wechsel- und Scheckmahnverfahren), specifickou koncentraci vlastní jen tomuto typu řízení, která by žalovaného v možnosti vymezit obranu proti uplatněnému směnečnému nároku omezovala tak striktně jako naše právní úprava (nebo alespoň obdobně), však v rámci těchto směnečných řízení nezakotvuje.¹⁰

Nežádá-li si specifickou koncentraci řízení zvýhodňující věřitele na úkor dlužníka směnečné právo mnoha států, v nichž je právní úprava směnek téměř shodná s úpravou naší, přičemž v některých z těchto států jsou směnky hojně využívány a výkon směnečného práva funkčně regulován, má argument, že si takovou specifickou rozkazní koncentraci žádá hmotné směnečné právo, jen malou přesvědčovací schopnost.

Hodnocení rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení

Při vymezení základních požadavků na procesní pravidla nelze opomenout fakt, že je třeba respektovat právo účastníků řízení na spravedlivý proces. Nastavení mechanismů působících v civilním řízení způsobem, na jejichž základě bude možné řízení považovat za funkční, naplňující základní cíle a korektní, je, mimo jiné, otázkou umného vyvážení požadavku na rychlost řízení, požadavku na co možná nejúplnější zjištění skutkového stavu a na respektování oprávněných zájmů účastníků realizovat svoje procesní práva způsobem a v rozsahu, které zaručí ústavně konformní průběh řízení.

Uplatnění koncentračního principu je nástrojem regulace řízení, který má svoje klady a zápory. Koncentrace řízení je způsobilá (samozřejmě jen v případě, že je v řízení využita kvalifikovaně a promyšleně) potlačit některé jevy, jež mají za následek průtahy v řízení, nelze však přehlížet fakt, že účastníky řízení omezuje v možnosti unést procesní břemena (břemeno tvrzení a břemeno důkazní). Koncentrace řízení má tedy potenciál řízení urychlit, současně však účastníky řízení limituje v jejich možnosti zhostit se odpovědnosti za úplné zjištění skutkového stavu.

Uplatnění koncentračního principu ve směnečném rozkazním řízení ve stávající podobě nepřináší řízení žádnou kvalitativní výhodu, negativní průvodní jevy však s rozkazní koncentrací směnečného rozkazního řízení spojeny jsou. Výše naznačený potenciál koncentrace řízení zabránit průtahům v řízení rozkazní koncentrace nevyužívá, neboť zkrácení doby pro vymezení obrany na 15ti denní námitkovou lhůtu není zúročeno zakotvením zrychleného režimu projednání námitek.

⁸ S výjimkou Lotyšska a Německa nemá ani jeden z těchto států zvláštní řízení pro uplatnění směnečného nároku.

⁹ Zákon spolkové republiky Německo nově vyhlášen v BGBl. I S. 3202, Zivilprozessordnung, ve znění pozdějších předpisů. Dále jen „ZPO“.

¹⁰ Podrobnější popis procesní úpravy řízení, v nichž je uplatňován směnečný nárok, a prvků koncentrace, jež jsou v těchto řízeních využity lze nalézt v mém článku koncentrace směnečného rozkazního řízení: Černá díra na spravedlnost, který byl publikován v časopise Jurisprudence č. 1/2015.

Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení neovlivňuje důkazní rovinu zjišťování skutkového stavu, neboť žalovanému neuzavírá možnost označit důkazy i po uplynutí námitkové lhůty. Tato koncentrace však žalovaného zásadně omezuje v možnosti vymezit obranu proti uplatněnému směnečnému nároku. Omezení žalovaného v možnosti koncipovat obranu proti směnečnému nároku je natolik intenzivní, že zasahuje do práva žalovaného na spravedlivý proces. Koncentrace směnečného rozkazního řízení je typickým příkladem nezvládnutého využití zvoleného regulačního nástroje průběhu řízení. Nepřekročitelnost námitkové lhůty při vymezení obrany proti uplatněnému směnečnému nároku nelze kvalifikovat jinak, než jako nastavení procesních pravidel pro vedení obrany proti směnečnému platebnímu rozkazu, které znemožňují některé námitky řádně koncipovat (zejména se jedná o kauzální námitky vycházející ze složitého skutkového stavu). Pokud procesní pravidla mají za následek, že mnozí z žalovaných v řízení neuspějí, byť uplatňují obranu důvodnou, odporuje taková úprava jednomu ze základních požadavků kladených na civilního procesu, neboť přináší příliš velké riziko vydávání věcně neuspokojivých rozhodnutí.

Uzavření možnosti vymezit obranu proti uplatněnému směnečnému nároku po uplynutí námitkové lhůty:

- je nezbytné považovat za primární důvod vydání mnoha rozhodnutí, které žalovanému ukládají povinnost zaplatit žalobci směnečný peníz, příslušenství a náklady řízení navzdory faktu, že uplatnění směnečného nároku v řízení není důvodné.
- nemá za následek odstranění průtahů v řízení.

Pokládám si otázku, zda je namístě přihlížet programovému vydávání věcně neuspokojivých rozhodnutí. Pokládám si otázku, zda je přijatelné být srozuměn s faktem, že rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení napomáhá přiznání neexistujících směnečných nároků. Pokládám si otázku, zda je vhodné přihlížet negativním důsledkům rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení, když tato do řízení nepřináší žádné pozitivum (pokud ovšem není za pozitivum považován stav, kdy soudy věcně projednávají méně směnečných sporů proto, že žalovaní nezvládli v námitkové lhůtě dostatečně kvalifikovaně vymezit svoji důvodnou obranu). Ve vztahu k výše položeným otázkám nalézám třikrát po sobě jedinou odpověď: není namístě přihlížet vydávání věcně neuspokojivých rozhodnutí, není přijatelné být srozuměn s faktem, že rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení napomáhá přiznání neexistujících směnečných nároků. Je o to méně akceptovatelné přehlížet výše uvedené negativní projevy uplatňování koncentračního principu ve směnečném rozkazním řízení, když rozkazní koncentrace nepřináší jediný akceptovatelný ospravedlnění omezení žalovaného v možnosti vymezit obranu uplatněním skutkových tvrzení, kterým je odstranění průtahů v řízení.

Příklad z praxe

Nepřijatelnost stávající úpravy koncentrace řízení lze expresivně demonstrovat na příkladu z praxe.

Soud uložil směnečným platebním rozkazem dvěma žalovaným, aby zaplatili částku určenou tímto směnečným platebním rozkazem nebo aby ve lhůtě 3 dnů podali námitky.¹¹ Prvnímu z žalovaných bylo rozhodnutí řádně doručeno, druhý z žalovaných si směnečný platební rozkaz osobně nepřevzal (byl doručen členovi jeho domácnosti). Oba žalovaní do

---

¹¹ Aktuální délka námitkové lhůty činí 15 dní, ani zmíněné prodloužení námitkové lhůty by však výsledek dále popsaného řízení neovlivnilo.

směnečného závazku vstoupili jako směneční rukojmí. Oba žalovaní měli za to, že směnka je uplatněna nedůvodně, neboť podle jejich přesvědčení byly pohledávky zajištěná vymáhanou směnkou řádně vypořádány. Žalovaní však nevěděli, zda celá pohledávka zanikla zaplacením, nebo část započtením, případně naturálním plněním. Žalovaní tedy měli povědomost o faktu, že pohledávka byla vypořádána, neměli však přesné informace o skutečnosti, jak byla pohledávka vypořádána. V průběhu několika let průběžně vznikaly a následně zanikaly splněním stovky pohledávek, které byly žalovanou směnkou zajištěny. Žalovaní nebyli schopni bez získání podkladů z účetnictví výstavce směny (a kauzálního dlužníka) ani identifikovat pohledávky, k jejichž zajištění byla uplatněná směnka emitována, ani jak, kdy, v jakých tranších a jakým způsobem tyto pohledávky zanikly. Směnka byla uplatněna téměř deset let poté, co byla zaplacená směnkou zajištěná pohledávka a několik let po výmazu výstavce směny z obchodního rejstříku. Žalovaní tudíž neměli ani tu možnost, že by podali námitku jen málo konkrétní (že pohledávka byla zaplacená) a tuto námitku by se pokoušeli následně doplnit.

Žalovaní si okamžitě po doručení směnečného platebního rozkazu vyžádali dokumenty od insolvenčního správce tehdejšího výstavce směny (který prošel insolvenčním řízením a zanikl), aby mohli prověřit, zda směnkou zajištěná pohledávka již nebyla výstavcem zaplacená. Insolvenční správce odpověděl (samozřejmě až po uplynutí lhůty k podání námitek), že dokumenty nemá k dispozici a že je třeba, aby žalovaní oslovili správce archivu, kde jsou uloženy. První žalovaný obdržel kopie požadovaných dokumentů od správce archivu téměř tři měsíce poté, co mu uplynula lhůta k podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. Z dokumentů vyplývalo, že směnkou zajištěná pohledávka byla zcela zaplacená.

Druhý z žalovaných soudu sdělil a následně i prokázal, že mu směnečný platební rozkaz nebyl řádně doručen. Soud tedy druhému z žalovaných směnečný platební rozkaz řádně doručil a poskytl mu tak nově možnost podat námitky. Druhý žalovaný v námitkách uvedl skutečnosti, které se dozvěděl z dokladů, jež žalovaní získali z archivu. Soud po provedeném dokazování skutkově zjistil, že všechny směnkou zajištěné pohledávky byly skutečně uhrazeny. Soud tedy vůči tomuto žalovanému, jenž měl možnost (díky pochybení při doručování) podat řádně odůvodněné námitky, směnečný platební rozkaz zrušil. Vůči prvnímu z žalovaných, kterému marně uplynula lhůta k podání námitek, však byl směnečný platební rozkaz v právní moci. Vůči prvnímu žalovanému již byla směnečná pohledávka úspěšně vymožena. Žalobce tedy získal dvojí plnění. Jednou od výstavce směny v podobě uhrazených faktur, podruhé od prvního žalovaného cestou uplatnění zajišťovací směny. Žalovaný vedl a vede (prozatím neúspěšně) několik soudních řízení, v nichž marně hledá nápravu a spravedlnost.

Pokud by někdo uvažoval v intencích, že první žalovaný mohl podat jednoduché ne zcela konkretizované námitky ve lhůtě a následně svoji obranu po získání podkladů upřesnit, je třeba uvést, že směnka zajišťovala pohledávky z obchodního styku výstavce směny a žalobce, který trval několik let, v jehož rámci byly uskutečněny stovky jednotlivých plnění. Protože námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu musí být konkrétní a určité (dle judikatury nesmí mít podobu obecné šablony, do níž lze dodatečně doplnit různé varianty možných skutkových tvrzení¹²), vyžadovala obrana proti směnečnému platebnímu rozkazu

---

¹² Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2003, sp.zn. 5 Cmo 353/2003, v jehož odůvodnění vrchní soud konstatoval, že: „Nelze připustit z tohoto hlediska, aby námitky byly tak flexibilní, že by mohly případně umožňovat, aby v průběhu námitkového řízení jim byla podsouvána opakovaně stále nová a zcela odlišná skutková tvrzení.“

znalost smlouvy, dodacích listů, faktur a výpisů z účtu. Námitky druhého žalovaného, jenž v témže řízení s námitkami uspěl díky chybě při doručování směnečného platebního rozkazu a tím faktickému prodloužení námitkové lhůty, byly založeny na precizním popisu směnkou zajištěných pohledávek, jednotlivých dlužných částek a popisu jejich úhrad. Tyto námitky nebylo možné vytvořit bez znalosti zmíněných listin (smlouvy, dodacích listů, faktur a výpisů z účtu); jednalo se přitom o stovky listin. Přestože druhý žalovaný k jejich získání vyvinul maximální možnou iniciativu, podařilo se mu tyto opatřit až několik týdnů po doručení směnečného platebního rozkazu, tedy dávno po uplynutí námitkové lhůty.

Zastánci tvrdé koncentrace směnečného rozkazního řízení by jistě přispěchali s argumentací, že si žalovaní měli předmětné listiny uschovat, v důsledku čehož by je nepřekvapila potřeba použít je k podání námitek. Na tomto místě se ptám – skutečně je správné mít takové procesní předpisy, které nás budou nutit archivovat si doma veškeré listiny, jež prokazují zaplacení dávných dluhů (vlastních i cizích, za jejichž zaplacení jsme se zaručili)? Jsou podnikatelé, kteří avalovali desítky a stovky směnek; je skutečně korektní požadovat, aby si vedli obrovské soukromé archivy prokazující zánik dávných závazků?

Jsem přesvědčen o faktu, že je namístě mít takový procesní kodex, který žalovaným umožní bránit se v rozumných lhůtách proti nedůvodně uplatněným směnečným nárokům.

Neúspěch prvního žalovaného ve výše naznačeném řízení o zaplacení směnky, která byla, jak se v řízení podařilo prokázat, uplatněna nedůvodně, byl způsoben (mimo jiné) systémovou chybou v právní úpravě směnečného rozkazního řízení. Vyjadřuji tímto svoje přesvědčení, že procesní úprava průběhu řízení, která je koncipována tak, že již ve své podstatě znemožní žalovanému v řízení uspět, i když je nárok vůči němu uplatněn nedůvodně a žalovaný disponuje takovou argumentací a důkazním aparátem, které by mu umožnily se v korektně upraveném řízení ubránit, nepatří do procesního kodexu, který aspiruje na status kvalitní procesní normy.

Zachování tradic ve světle potřeby reagovat na vývoj společenských vztahů

Aktuální úprava směnečného rozkazního řízení nepředstavuje žádnou žhavou novinku. Základ stávající podoby rozkazního řízení, v němž je vyřizován směnečný nárok, byl v našem právním řádu koncipován již v předminulém století zákonem č. 113/1895 z.ř. o soudním řízení v občanských rozepřích právních (Civilní řád soudní pořadí slov, dále rovněž „CSŘ“)¹³

CSŘ směnečného rozkazního řízení upravoval v ustanoveních §§ 555-559. Ustanovení § 557 odst. 1 CSŘ k uplatnění směnečného nároku v rozkazním řízení uvádí následující: *„Zakládá-li se pohledávka žalobou vymáhaná na směnce, která má všechny náležitosti platné směnky a o jejíž pravosti není pochyb, a jsou-li v žalobě zároveň předloženy v prvopise kromě směnky také protest a návratný účet, pokud těchto listin v tom kterém případě jest k odůvodnění žalobcových nároků zapotřebí, může žalobce žádati, aby bylo žalovanému příkázáno, aby v neprodlužitelné lhůtě tří dnů pod exekucí zaplatil směnečný dluh i s vykázanými vedlejšími pohledávkami a se žádanými a soudcem ustanovenými náklady, nebo aby proti tomu vnesl své námitky (platební příkaz).“*

Právní úpravu směnečného rozkazního řízení převzal z CSŘ i zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád). Základ směnečného rozkazního řízení byl upraven v ustanovení §423, jenž uváděl:

---

¹³ Konstatuji-li shodu mezi stávající a rakouskou úpravou směnečného rozkazního řízení, činím tak s ohledem na stejnou koncepci a podobu úpravy; od detailů odhlížím.

- (1) „Předloží-li žalobce se žalobou v prvopise směnku nebo šek, které mají všechny náležitosti platné směnky nebo šeku a o jejichž pravosti není pochybností, s dalšími listinami potřebnými podle platných předpisů k uplatnění jeho nároku a žádá-li, aby jeho žaloba byla vyřízena platebním rozkazem, vydá soudce bez slyšení žalovaného směnečný (šekový) platební rozkaz. V rozkazu uloží žalovanému, aby do tří dnů pod exekucí zaplatil žalobci částku žádanou v žalobě spolu s vedlejšími pohledávkami a stanovenými náklady, anebo aby v téže lhůtě podal proti tomu námitky u soudu, který rozkaz vydal. Chce-li žalobce nebo žalovaný napadat pouze rozhodnutí o nákladech, může tak učinit jen stížností ve lhůtě tří dnů.“
- (2) Platební rozkaz se žalobou se žalovanému doručí do vlastních rukou. Nepodá-li žalovaný proti němu včas námitky nebo vezme-li je zpět, nabývá platební rozkaz účinnosti pravomocného rozsudku. Námitky pozdě podané odmítne soudce bez dalšího jednání.
- (3) K dalším námitkám vzneseným později se nepřihlíží. V rozsudku vysloví soud, zda se platební rozkaz ponechává v platnosti, anebo zda se zrušuje a v jakém rozsahu.“

V ustanovení §420 pak tehdejší občanský soudní řád upravil námitkové jednání. Učinil tak následovně: „Podal-li žalovaný námitky včas, ustanoví předseda senátu rok k ústnímu jednání o nich.“

Aktuální úpravu směnečného rozkazního řízení lze z pohledu většiny hledisek považovat za navazující na právní úpravu směnečného rozkazního řízení, která byla do našeho civilního procesu přijata v roce 1895 přijetím CSŘ.

Poměrně významnou odchylku od prvotní rakouské úpravy i první socialistické úpravy směnečného rozkazního řízení představuje fakt, že požadavek zákona, aby **v námitkách bylo uvedeno vše, co žalovaný proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá**, byl zařazen až do aktuálního OSŘ. Hlavní pilíř striktní koncentrace směnečného rozkazního řízení (pasáž § 175 OSŘ, která zakotvuje požadavek uplatnit **vše**, co žalovaný namítá) tedy nemá zdaleka tak silnou oporu v historické úpravě, jak se často podává.

Další nikoli zanedbatelnou změnu aktuální úpravy vůči úpravě zavedené CSŘ představuje prodloužení námitkové lhůty z tří dnů na patnáct. Jak vyplývá z výše uvedeného hodnocení, aktuálním společenským poměrům aktuální úprava směnečného rozkazního řízení nevyhovuje. Směnečné rozkazní řízení, jež je založeno na extrémně přísné skutkové koncentraci vymezení obrany žalovaného, bylo koncipováno v době, kdy

- směneční dlužníci buď zaplatili, nebo se zastřelili,
- směnky byly využívány k zajištění nebo k úhradě pohledávek vycházejících z mnohem jednodušších příčinných vztahů,
- věřitelé zpravidla neměli tu drzost být jen uvažovat o možnosti vymáhat v soudním řízení směnečný nárok v situaci, kdy dluh byl zaplacen nebo vůbec nevznikl, natožpak, aby se zaplacení směnečného nároku v řízení domáhali.

Kdeže jsou ty doby.

Směnky v současnosti mnohdy zajišťují velmi komplikované právní vztahy. Vzhledem k faktu, že pro vymezení obrany proti uplatněnému směnečnému nároku není významný je obsah právních vztahů v době jejich vzniku, ale i obsah ovlivněný plněním (řádným či vadným) nebo i neplněním. Skutkový popis obrany v podobě odůvodnění námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu tak zpravidla představuje stejný nebo i složitější kus práce, než kontraktace předmětného vztahu. Vytvoření smluvní agendy složitějších právních vztahů zabere zpravidla déle než jen několik dnů.

Nedůvodné uplatnění směnky přitom v současné době není zdaleka výjimečným jevem, ale naopak denní realitou.

Dovoluji si konstatovat, že a priori neodmítám tradiční hodnoty. Moje přesvědčení je takové, že tradice není namístě odsouvat do pozadí bez vážného důvodu. Pokud však v důsledku změny společenských poměrů přestane letitá právní úprava stačit požadavkům doby, není namístě na zavedených procesních pravidlech slepě lpět.

Vzhledem k faktu, že směnečné rozkazní řízení nebylo dle CSŘ zdaleka tak striktně koncentrováno jako je tomu dle aktuálního OSŘ, nepředstavovalo by zmírnění koncentrace směnečného rozkazního řízení nikterak významný zásah do tradičního uspořádní rozkazního řízení, v němž je uplatňován směnečný nárok.

Z výše uvedených důvodů jsem přesvědčen o faktu, že přišel čas na změnu. Nemám pochybnost o faktu, že nadešel čas upravit řízení o zaplacení směnečného nároku tak, aby jím zakotvený procesní režim rozkazního vyřízení směnečného sporu vyhověl požadavku na rychlé projednání nároku, přitom však co nejméně omezoval možnost vydání věcně uspokojivého rozhodnutí a respektoval právo všech účastníků řízení na spravedlivý proces.

Úvahy de lege ferenda

I kdyby projednání námitek mělo mnohem rychlejší průběh a rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení působila jako prostředek omezující průtahy v řízení, v důsledku čehož by uplatnění koncentračního principu v podobě uzavření řízení vůči námitkám podaným po uplynutí námitkové lhůty mělo alespoň nějaký příznivý vliv na řízení, nebylo by možné její stávající podobu akceptovat. Znevýhodnění žalovaného a zásah do práva tohoto účastníka řízení na spravedlivý proces je natolik intenzivní, že rozkazní koncentraci směnečného rozkazního řízení nelze v jeho stávající podobě považovat za přijatelný prostředek regulace průběhu řízení. Nelze-li uplatnění koncentračnímu principu ve směnečném rozkazním řízení přiznat jeho základní cíl, kterým je urychlení řízení, nelze mu s ohledem na fakt, že je s jeho uplatněním nezbytné spojovat vydávání věcně neuspokojivých rozhodnutí, přiznat právo na existenci.

Právní úprava koncentrace směnečného rozkazního řízení je neakceptovatelným archaismem, který řízení nejen, že nepřináší nic dobrého, ale zatěžuje jej kolizí s právem na spravedlivý proces. Směnečné rozkazní řízení není koncipováno v souladu s požadavkem na spravedlivý průběh řízení, neboť koncentrace navozovaná v tomto řízení zvýhodňuje žalobce na úkor žalovaného. Má-li však mít rozhodování soudů povahu řádného výkonu soudní moci, musí soudy respektovat limity dané koncentrací směnečného rozkazního řízení. Právní úprava směnečného rozkazního řízení je poměrně jednoznačná, možnost konvalidovat stávající stav pomocí výkladu ustanovení § 175 je tudíž značně omezena. Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení je velmi tvrdá a nelze si představit takový výklad OSŘ, který by měl povahu korektní aplikace práva a současně zasáhl do striktně navozené koncentrace tohoto specifického rozkazního řízení významnou liberalizací striktních procesních limitů. Existuje tak jediná cesta vedoucí ke korektní úpravě koncentrace směnečného rozkazního řízení; tuto představuje změna právní úpravy. Nechci řešit otázku, zda je vhodná novelizace, nebo je namístě čekat až na rekonstrukci. Změna právní úpravy racionalizující koncentrací směnečného rozkazního řízení by však dříve nebo později měla být uskutečněna.

Mám vážné podezření, že jediným důvodem opakovaného přebírání staré rakouské úpravy směnečného rozkazního řízení je jednak nedostatek odvahy tuto úpravu změnit,

jednak mylné přesvědčení, že původní rakouská úprava směnečného rozkazního řízení byla založena na stejně přísné koncentraci, jako úprava současná. Jednou z příčin přetrvání staré rakouské úpravy směnečného rozkazního řízení (kdysi zřejmě funkční a efektivní) až do 21. století může být ta skutečnost, že právní úprava směnečného rozkazního řízení byla posuzována jen procesualisty, kteří nedisponovali podrobnou znalostí hmotného směnečného práva, v důsledku čehož neposoudili odpovídajícím způsobem fakt, zda uspořádání vztahu mezi směnečným věřitelem a směnečnými dlužníky vyžaduje tak dramatické procesní zvýhodnění žalobce uplatňujícího směnečný nárok v soudním řízení, jakého se mu dostává koncentrací směnečného rozkazního řízení.

V případě zachování specifického modelu směnečného rozkazního řízení, v jehož rámci nemá podání námitek žádný vliv na další existenci směnečného platebního rozkazu, neboť tento je případně zrušen až rozsudkem po projednání námitek, přičemž koncepci směnečného rozkazního řízení, která stojí na rušení směnečného platebního rozkazu až po projednání námitek v případě konstatování jejich důvodnosti je však třeba také kriticky zkoumat, neboť například fakt, že celé námitkové řízení je vedeno jen za účelem posouzení důvodnosti vydání směnečného platebního rozkazu, přináší celou řadu problematických důsledků (v řízení nelze s výjimkou výsledků dokazování zohlednit skutečnosti, které nastaly po vydání směnečného platebního rozkazu), shledávám dvě možné cesty reparace stávajícího stavu právní úpravy – koncentraci směnečného rozkazního řízení lze buď racionálně zmírnit, možné je však i pomýšlet i na odstranění koncentračního principu z procesu vymezení obrany žalovaného proti uplatněnému směnečnému nároku přiznanému směnečným platebním rozkazem.

Otevření možnosti vymezení obranu po uplynutí námitkové lhůty by podle mého názoru řízení o zaplacení směnečného nároku nijak významně neprodloužila. Je pravdou, že by mnoho řízení nekončilo předčasně na základě procesních omezení a soud by musel uplatněné nároky projednat věcně. Soudcům rozhodujícím směnečné spory by tedy nějaká práce přibyla. Nicméně fakt, že by soud rozhodovaly po meritorním projednání věci na základě zjištěného skutkového stavu ve větším počtu řízení lze hodnotit jako výsledek příznivý, nikoli nepříznivý. Úlohu nástroje eliminujícího průtahy v řízení by snadno mohla hrát obecná koncentrace. Většina evropských zemí se v úpravě civilního řízení obejde bez specifické rozkazní koncentrace řízení, v němž je uplatňován směnečný nárok, a je zřejmé, že v důsledku tohoto procesního stavu není uplatnění směnečných nároků soudní cestou v těchto zemích neefektivní. Na příkladu německého lze vidět, že rychlé a účinné uplatnění směnečného nároku lze procesně upravit bez zvláštní rozkazní koncentrace směnečného řízení.

Preferuji zachování koncentrace směnečného rozkazního řízení s následujícím režimem:

- žalovaný by v námitkové lhůtě musel vymežit podstatu obrany (musel by koncipovat kostru obrany a prezentovat základní skutková tvrzení určující povahu námitek s tím, že v další rozumné lhůtě, která by neprodlužovala efektivní přípravu jednání a která by nekončila přehnaně dlouho před nařízeným námitkovým jednáním, by tuto obranu musel konkretizovat a precizovat,
- v odůvodněných případech by bylo možné dodatečně doplnit i dosud neuplatněnou obranu, pokud by jejím zohledněním nenastaly průtahy v řízení;
- uplatnění koncentračního principu by bylo prolomeno rozumně stanovenými výjimkami.

Koncentrace procesních námitek

V řízení o zaplacení směnečného nároku (a to jak ve směnečném rozkazním řízení, tak i v řízení prostém) se může uplatnit i koncentrace procesních námitek. Koncentrace procesních námitek spočívá v nastavení stop stavu pro uplatnění některých námitek, jež spočívají ve zpochybnění některých procesních stránek řízení. OSŘ zakotvuje koncentraci námitek:

- místní nepříslušnosti soudu,
- podjatosti (soudce, zapisovatelky, tlumočnicka, znalce),
- nedostatku pravomoci soudu daného uzavřením rozhodčí smlouvy nebo rozhodčí doložky.

Koncentrace procesních námitek není koncentrací skutkovou; neovlivňuje tedy proces zjišťování skutkového stavu (alespoň ne přímo). Koncentraci procesních námitek lze považovat za efektivní nástroj eliminující některé průtahy řízení; její uplatnění účastníkům nebrání dosáhnout v řízení úspěchu. Koncentrace procesních námitek řízení ovlivňuje převážně v pozitivním směru, vůči jejímu uplatnění v řízení tudíž nemám zásadní výhrady.

Koncentrace tvrzení skutečností a označení důkazů při zjišťování skutkového stavu

Skutková koncentrace navozená ve směnečném rozkazním řízení doručením směnečného platebního rozkazu je při projednání námitek doplněna o další skutkovou koncentraci vlastní všem sporným řízením. Z podstaty věci vyplývá, že tato další skutková koncentrace se uplatňuje i v prostém řízení vedeném o zaplacení směnečného nároku.

Koncentrace skutkových přednesů a důkazních návrhů při zjišťování skutkového stavu se uplatňuje v podobě uzavření možnosti tvrdit skutkové okolnosti a označit důkazní prostředky:

- po ukončení přípravného jednání nebo prvního jednání ve věci,
- po vyhlášení meritorního prvoinstančního rozhodnutí.

Obecná skutková koncentrace

Obecná skutková koncentrace řízení upravená v ustanoveních § 114c a 118b OSŘ spočívá v časovém omezení účastníků řízení tvrdit skutkové okolnosti a označit důkazní prostředky nejpozději do konce přípravného jednání (bylo-li nařízeno) nebo do konce prvního jednání ve věci (nebyla-li v rámci přípravného jednání věc předjednána již v přípravném jednání). Neuplatní-li se některá ze zákonných výjimek prolamujících koncentraci, lze v řízení přihlížet jen ke skutkovým okolnostem tvzeným a k důkazním prostředkům označeným do skončení přípravného jednání resp. prvního jednání ve věci. Okamžik uzavření řízení pro skutkové přednesy a důkazní návrhy může soudce prodloužit lhůtou, kterou případně účastníkům na jejich žádost poskytne.

Základní podoba obecné skutkové koncentrace může být zmírněna uplatněním některé z výjimek. K později tvzeným skutečnostem nebo označeným důkazním prostředkům lze přihlídnout:

- pokud jejich zohlednění či provedení směřuje ke zpochybnění věrohodnosti provedených důkazních prostředků,
- v případě, že nastaly až po uzavření možnosti tvrdit skutečnosti či označit důkazní prostředky,
- jestliže nebylo v možnostech účastníka řízení tyto včas (před navozením koncentrace) uvést,

- pokud je účastník tvrdil anebo označil poté, co soud některému z účastníků adresoval výzvu k doplnění tvrzení podle § 118a odst. 1 OSŘ,
- jestliže účastníci nebyli o navození koncentrace řádně poučeni.

Přestože obecná skutková koncentrace není primárním předmětem rozboru koncentrace řízení, mám za to, že je namístě tuto metodu regulace civilního řízení alespoň stručně zhodnotit. O obecné skutkové koncentraci nelze napsat mnoho dobrého. Jediný opodstatněný důvod zavedení koncentračního principu do řízení je odstranění průtahů. Tento záměr se však nepodařilo naplnit,¹⁴ neboť účastníci řízení vedeni snahou předejít situaci, v níž by soud k jejich tvrzení či důkazním návrhům nepřihlédl s poukazem na navozenou koncentraci, předkládají skutková tvrzení a důkazní návrhy, jichž pro zjištění skutkového stavu není v daném stadiu řízení třeba. Popsaný procesní postup uskutečňovaný účastníky řízení z důvodu takzvané „procesní opatrnosti“ zahlcuje soudy i účastníky zbytečnými listinami a informacemi. Obecná skutková koncentrace tudíž paradoxně nemusí řízení zkracovat, ale naopak se může podílet na jeho prodloužení.

Přitom však aktuální podoba obecné skutkové koncentrace zasahuje do práva účastníků na spravedlivý proces, jelikož účastníkům brání v možnosti reagovat na skutková tvrzení a důkazní návrhy, jakož i na výsledky dokazování, čímž eliminuje uplatnitelnost principu rovnosti zbraní. Zavedením obecné skutkové koncentrace do regulace průběhu řízení se tedy doba řízení v zásadě nezkrátila, účastníci si však mohou důvodně stěžovat, že stávající procesní úprava negarantuje ústavně konformní průběh řízení.

Obecná skutková koncentrace navozená při projednání (případně předjednání) námitek přichází ve druhém sledu po specifické rozkazní koncentraci, vzhledem k poměrně úzkému záběru rozkazní koncentrace se však v námitkovém řízení uplatní poměrně intenzivně. Protože rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení limituje jen možnost vymezit obranu skutkovými tvrzeními, důkazní návrhy jsou koncentrovány až obecnou koncentrací. Specifická rozkazní koncentrace je limitována i personálně, neboť působí jen vůči žalovanému. Vůči žalobci je tak možnost tvrdit skutkové okolnosti uzavřena uplatněním obecné skutkové koncentrace. Obecná skutková koncentrace působí v námitkovém řízení při omezení skutkových přednesů nejen vůči žalobci; specifická rozkazní koncentrace žalovanému uzavírá možnost tvrdit skutkové okolnosti, kterými tento vymezuje obranu proti uplatněnému směnečnému nároku. Podpůrnou skutkovou argumentaci však žalovaný může předestřít i po uplynutí námitkové lhůty, s ohledem na obecnou skutkovou koncentraci však jen do ukončení přípravného jednání do prvního jednání ve věci.

Neúplná apelace

Neúplnou apelaci upravenou v ustanoveních §§ 205a a 119a OSŘ lze charakterizovat jako koncentraci řízení přicházející v další vlně za první skutkovou koncentrací. Neúplná apelace se ve své podstatě příliš neliší od obecné skutkové koncentrace – účastníkům řízení je stejně jako obecnou skutkovou koncentrací vymezen limit pro přednes skutkových tvrzení a označení důkazních prostředků, jenž lze překročit jen v případě naplnění některé ze zákonných výjimek. Neúplná apelace vytyčuje pro proces zjišťování skutkového stavu hranici mezi první a druhou instancí, když možnost tvrdit skutkové okolnosti a označit důkazy soustřeďuje do řízení před soudem prvního stupně. Přestože je podstata neúplné apelace velmi blízká podstatě obecné skutkové koncentrace, lze neúplnou apelaci hodnotit kladně. Obecná skutková koncentrace totiž řízení uzavírá před skutkovými tvrzeními a důkazními

¹⁴ V některých případech první skutková koncentrace jako překážka účelového prodlužování řízení sice může působit, plošně jí však tento efekt přiznat v žádném případě nelze.

návrhy příliš brzy a především necitlivě, naopak neúplná apelace řízení koncentruje v pravou chvíli. Koncentrace řízení v podobě neúplné apelace odpovídá podstatě odvolacího řízení, které je určeno k přezkumu a odstranění pochybení, jichž se případně dopustil soud první stupně.

Neúplná apelace tedy účastníkům řízení brání v možnosti tvrdit skutečnosti a označit důkazy, činí tak ovšem ve fázi řízení, v němž není přednes nových skutkových tvrzení a označení důkazních návrhů (až na výjimky) žádoucí, neboť je vztažena až k okamžiku, kdy již účastníci měli dostatek prostoru ovlivnit svými procesními aktivitami úplnost zjištěného skutkového stavu. Smysluplnost úpravy neúplné apelace je podepřena faktem, že racionálně koncipované výjimky, při jejichž naplnění stop stav pro skutková tvrzení a důkazní návrhy vyvolaný uplatněním principu neúplné apelace nenastane.

Ve směnečném rozkazním řízení neúplná apelace působí méně intenzivně, neboť jí předchází jež dvě koncentrace (specifická směnečná rozkazní a následně obecná skutková). Zejména vůči žalovanému je směnečné rozkazní řízení v okamžiku před vyhlášením rozsudku natolik intenzivně uzavřeno vůči novotám, že potenciál uplatnit k obraně proti uplatněnému směnečnému nároku nová skutková tvrzení a nové důkazní návrhy nemá téměř žádnou kapacitu. Žalobce ve směnečném rozkazním řízení a oba účastníci v prostém nalézacím řízení vedeném o zaplacení směnečného nároku se přes obecnou skutkovou koncentraci